

mpkslas — menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1982

LAPKRIČIO MĖN. 20 d. / NOVEMBER 20, 1982

PART TWO — Nr. 238 (43)

Šiame numeryje:

Duodantis, o ne reikalaujantis žmogus.
Sukaktuvininkas kun. dr. Juozas Prunskis.
Viktoro Petravičiaus paroda Chicagoje.
Persekiojamo žmogaus psichologija.
Česlovo Milošo eilėraštis Lechui Walsensai.
Vokiškai apie istorinę Lietuvos architektūrą.
Danguolės Stončiūtės-Kuolienės paroda Bostone.
Rožė tarp ažuolų — Clevelando Vyrų okteto koncertas.
LKMA suvažiavimo darbotvarkė.
Nuomonės ir pastabos.

Kertinė Parastė

Duodantis, o ne reikalaujantis žmogus

Oskaras Milašius šio šimtmečio pradžioje atsisakė eiti kovon už neturtingą žmogų, kai tai daryti buvo mada. Jis yra pasakęs, kad neturtėlis pats paima lazda ir išsireikalauja tai, ko jis nori, ir be jo pagalbos. Šie jo žodžiai šiame šimtmečio yra išsipildę. Šiandien komunistinis žmogus sau duoklę išsireikalauja daugely pasaulio kraštų. Tačiau kai reikalavimas visuomenėje yra taip sustiprėjęs, reikia, kad sustiprėtų būklė ir to žmogaus, iš kurio galima ko nors reikalauti ir kuris gali ką nors duoti. Kai nėra stipraus duodančio, tai ir reikalaujantis ilgainiui pasijunta be laukiamo gavimo.

Komunistinės santvarkos ūkinis nepajėgumas ir nesugebėjimas net išmaitinti savo žmonių yra gyvas liudijimas, kad vien reikalaujančio žmogaus negana visuomenės ūkinėje santvarkoje. Reikia ir duodančio žmogaus. Šitokia žmogaus principinis prašalimas iš komunistinės visuomenės yra atsakymas į klausimą, kodėl komunistinė santvarka neišsilaiko. Iš tikrųjų reikalingesnis visuomenei yra duodantis žmogus, negu reikalaujantis. Galbūt tai turėjo mintyje O. Milašius, kaip nepopuliariai išsireikšdamas apie pagalbą stokojančiam žmogui. Jo pasisakymas yra kartu akiuaidus priminimas mums, kad šiandien mes stovime ne tiek prieš stokojančio žmogaus problemą, kiek prieš turtingo žmogaus problemą. Mums reikia turtingo žmogaus — žmogaus, kuris būtų dosnus. Ir šv. Pranciškus Asyžietis, kurio gimimo 800 metų jubiliejų šiemet švenčiame, mums yra vertingas ne tiek tuo, kiek jis yra reikalaujantis, kiek tuo, kad jis yra daug duodantis.

Žmogaus polinkis būti dosniu yra gilus žmogaus prigimties bruožas. Deja, jis mūsųose nėra pakankamai išvystytas ir ne kartą net visai nusilbtas. Aukšto lygio dosnaus žmogaus liudijimą

mes sutinkame ten, kur mažiausiai jo tikimės, būtent pirminio žmogaus dorinėje charakteristikoje. Žmogaus palinkimas būti dosniu yra vienas pirminių žmogiškumo bruožų. Tai liudija pro-pirminių kultūrų tyrinėjimai, surinkti ir susisteminti W. Schmidto. Pasak jo, pro-pirminėje kultūroje „žmogaus palinkimas būti dosniu yra vienas iš pirminių žmoniškumo bruožų, nes beveik visose pirminėse tautose turime liudijimų apie šio reiškinio gausumą“ („Das Eigentum auf den aeltesten Stufen der Menschheit“, Band I, Muenster Westfallen, 1937, psl. 299).

Žinoma, ši žinia atrodo ypač nepatikima tiems, kurie nėra išsilaisvinę iš mito, kad pirminis žmogus nedaug skyrėsi nuo gyvulio. Tačiau, perėjus su Schmidtu per visus pasaulio žemynus visuose trijose šios studijos tomuose, abejonės nelieka. W. Schmidtas iš dovanojimo dažnumo pro-pirminėse tautose daro toli siekiančias humanistines išvadas: „Ši nuosavybės teisės tvarka reikalauja, kad kiekvienas Aš išvystytų išvidinį nusiteikimą dovanoti kitam žmogui. Tokiu būdu Aš yra laisvinamas nuo savimylės ir jame ugdomas simpatijos nusiteikimas gretimam žmogui, kas yra būtina sąlyga doriniam ir intelektualiniam (žmogaus) išsivystymui“ (316-317 psl.). Savo ruožtu, šis nusistatymas ugdo gaunančiojo asmenyje dėkingumą ir nusiteikimą būti dovanų vertu ir tokiu būdu pasidaryti ne tik turtingesniu, bet ir geresniu (ten pat, psl. 321). Šalia to, plačios Schmidto studijos pastebi pirminėse tautose pasikeitimo vyksmą, kada įrankis, kuris anksčiau buvo laikomas Dievo nuosavybe, pradedamas laikyti veikiančiojo nuosavybe (ten pat, psl. 329).

Apskritai, Schmidtas yra (Nukelta į 2 psl.)

Kun. dr. Juozas Prunskis — 50 metų Dievo ir tėvynės tarnyboje

JONAS GENYS

Šiemet minime 50 metų, kai kun. dr. Juozas Prunskis pašventė Dievui kaip kunigas, ir tėvynei, kaip rašytojas ir visuomenininkas. Kadangi kun. Prunskis visur dalyvauja, visur dirba, skaitom jo knygas ir jo straipsnius, darosi įspūdis, kad Chicagoje yra bent šimtas kunigų Prunskių. Sunku patikėti, kad tą visą gali atlikti tik vienas žmogus.

Iniciatyva nuo jaunų dienų

Tikrumoje jis buvo pilnas iniciatyvos nuo jaunų dienų. Rašytojas Anatolijus Kairys pažino kun. Prunskį dar jo tėviškėje Žvilbučiuose, gražioje Utenos apylinkėse. Jau ten jaunas Prunskis vienas pirmųjų įsigijo naują dviratį ir „lyg gyvasis sidabras siuvo apylinkėse (pavasarininkų kongreseliuose) žavėdamas jaunimą... nepaprastais idealais“.

1925 metais jaunas Prunskis baigė Rokiškio gimnaziją ir, trumpą laiką padirbęs mokykloje, įstojo į Žemaičių kunigų seminariją Kaune. Taip pat studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultete ir 1932 metais gavo bažnytinių teisių licenciatą. Tais pačiais metais buvo įšventintas kunigu. Tad šiemet mums yra malonu paminėti ne tik kun. Prunskio 75 metų gimtadienį, bet ir jo 50 metų kunigystės sukaktį.

Nuo jaunų dienų kun. Prunskis rašė straipsnius spaudai ir atkreipė dėmesį savo žurnalistiniais gabumais. Todėl būdamas tik 28 metų jau buvo pakviestas redaguoti „Mūsų laiškrastio“ religinį — ideologinį skyrių. O būdamas tik 29 metų jau redagavo didžiausią Lietuvos katalikų dienraštį „XX Amžius“. Atostogas dažnai praleido užsieniuose ir rašė daug įdomių straipsnių. Vyriausio redaktoriaus pareigose turėjo ir įdomių nuotykių. Kun. Prunskis taip pat bendradarbiavo laikraščiuose „Rytas“, „Skautų aidas“, „Panevėžio balsas“, ir buvo Lietuvos katalikų spaudos biuro direktorius.

Kelionėje 40 metų

Kai 1940 m. Lietuvą užėmė Rusijos komunistai, jiems buvo svarbu kuo greičiau sunaikinti lietuvių tautos vadus. Žinoma, kun. Prunskis buvo įrašytas į vadinamą „liaudies priešų“ sąrašą ir turėjo būti areštuotas. Vieną liepos mėnesio naktį išgirdo beldimą prie durų. Tikėjo matyti miliciją ir politrukus, bet ten buvo moterėlė, kuri tik ištarė žodžius: „Jūs areštuos, bėkit!“ Buvo likę laiko tik pasirošti kelionei, kuri tęsiasi jau daugiau 40 metų. Pradedant nuo Rytprūsų, kur pateko į koncentracijos stovyklą, per Berlyną, Ispaniją ir Portugaliją atvyko į Ameriką ir Chicago. Čia kun. Prunskis buvo vienas iš pirmųjų ateivių pasakoti apie Lietuvos okupaciją.

Ketverius metus dirbo Šv. Jurgio parapijoje. 1944 metais išvyko į Washingtoną, į Katalikų universitetą. Ten 1945 metais įgijo bažnytinių teisių daktaro laipsnį. Po to grįžo į Chicago, dirbo dienraščio „Draugo“ redakcijoje, redagavo žurnalus „Laivą“ ir „The Marian“, atsidavęs spaudos ir visuomenės darbui. Ligi šiol yra direktorius informacijos reikalams Amerikos Lietuvių Taryboje.

Tokie yra kun. dr. Prunskio biografiniai bruožai. Tačiau juose liko nepaminėti visų svarbiausių faktai. Buvo nepaminėti milžiniški darbai, kuriuos kun. Prunskis atliko kaip žurnalistas, kaip kunigas, kaip redaktorius, ir kaip visuomenininkas.

Rašantysis kun. Prunskis

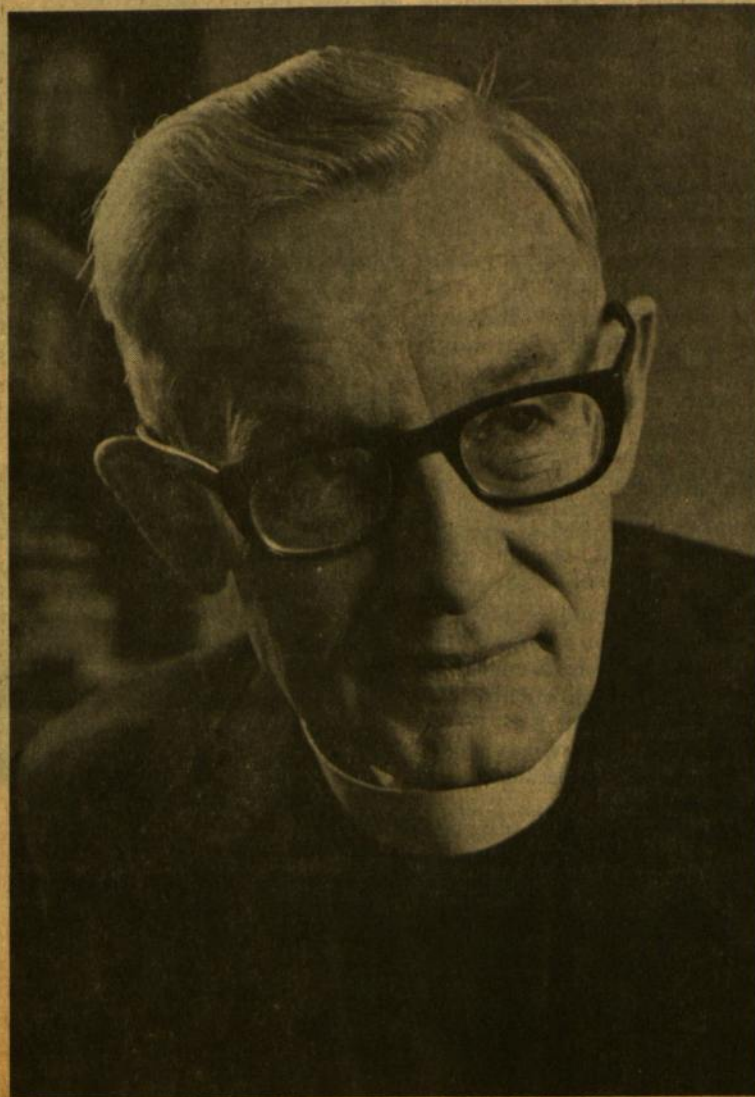
Sunku įsivaizduoti, kad kun. Prunskis parašė virš 10,000 straipsnių, reportažų. Parašė ar suredagavo 36 knygas ir brošiūras. Paskelbė ir finansavo 35 premijas lietuvių menininkams, rašytojams ir visuomeninkams. Šalia to, mažai kas ir žino, kad kun. Prunskis išsiuntė dideles sumas pinigų misijoms. O kas suskaitys jo pamokslus ir kalbas, pasakytas lietuvių suvažiavimuose ir minėjimuose? Jis rašė ne tik lietuviškai, bet ir Amerikos spaudoje, studomas ginti Lietuvos reikalus ne ginklais, bet plunksna, knygomis ir straipsniais. Čia tinka Maironio žodžiai — „Paimsim arklą, knygą, lyrą ir eisim Lietuvos keliu...“.

Dr. Prunskis paėmė knygą ir ėjo ginti lietuvių reikalus šiuo efektingu ginklu. Anglų kalba parašė „Lithuania under Soviet Occupation“, „Lithuania's Jews and the Holocaust“, „Lithuania“ ir kitus rašinius. Dauguma šių rašinių pasirodė tada, kai buvo labai reikalingi, kai kitataučius reikėjo informuoti apie Lietuvą ir kai jie pradėjo mus kaltinti, neturėdami faktų... Knyga apie Lietuvos žydus buvo įteikta Izraelio konsuliui Moshe Gilbui, kuris po to kelis kartus jį pasikvietė į svečius.

Tik neseniai, š.m. rugpjūčio mėnesį kun. Prunskio straipsnis „Rights versus Oppression“ (Teisės prieš spaudą...), buvo įdėtas didžiausiam Chicago dienraštyje „Chicago Tribune“. Čia buvo cituoti Lietuvos pagrindinio laikraščiai ir taip Lietuvos žmonių skundas pateko į pasaulinę spaudą. Berods, mūsų kartos atmintyje nėra buvę kito atvejo, kad šis didysis dienraštis būtų išspausdinęs ištisą lietuvių straipsnį. Tad ir čia kun. Prunskis buvo pirmas pralaužęs spaudos ledus. Taip pat neseniai laikraštis „The New Star“ atspausdino kun. Prunskio straipsnį apie Billy Graham vizitą Maskvoje, pavadintą „An Evangelist in the Service of Atheists“.

Kunigas ir visuomenininkas

Jo pasirinktos temos aiškiai

Kun. dr. Juozas Prunskis

liudija, kad kun. Prunskis yra kartu ir gilus dvasininkas, ir lietuvis — visuomenininkas. Būdamas už jį jaunesnis, neturėjau progos kun. Prunskio iš arčiau pažinti. Tik iš šalies stebėjau jo aukšto lygio taktiškumą. Jau seniai jis mano dėmesį atkreipė, sakydamas: „Ar pastebėjai, kad aš, redaguodamas Lietuvių Tarybos pranešimus, niekada neužgaunu nei Lietuvių Bendruomenės, nei kitos bet kurios organizacijos?“ Sakau, taip, tą pastebėjau. Kai buvome Madride Europos saugumo konferencijoje, turėjau progą matyti kun. Prunskį, kaip visuomenininką ir kaip aktyvų žurnalistą. Tačiau jis neleido mums užmiršti, kad yra gilus, Dievą mylintis dvasininkas, kunigas. Sekmadienio rytą tame name, kur buvome apsisotę, kun. Prunskis įruošė „altorių“, sustumdė kėdes „parapičiams“, ir mus pakvietė į šv. Mišias. Tolinioje Ispanijoje girdėjosi mūsų lietuviškos maldos žodžiai. Pabai-goje sugiedojome „Marija, Marija“. Dr. K. Bobelis ir aš patarnavome šv. Mišiom. Dalyvavo dr. Šidlauskas, dr. Jurgėla ir kiti. Prašėm Dievo pagalbos Lietuvai... Nuo to laiko praėjo tik dveji metai. Amerikos delegacijos pirmininkas Madride, ambasadorius Kampelman pasidarė nuoširdus Lietuvos reikalų gynėjas ir Lietuvos žmonių skundą bando perduoti į pasaulinę plotmę. Jis net atvyko į mūsų Baltijos tautų „de jure“ pripažinimo minėjimą Washingtono ir tapo kun. Prunskio ir mūsų visų draugas. O gal Dievas ir išklaušė mūsų maldos ir giesmės žodžių.

Kalbant apie kunigą Prunskį kaip dvasininką, reikia prisiminti ir jo labai vertingas

knygas: „Prie vilties kryžiaus“ (1949), „Aušros Vartų Marija“ (1950), „Motina gailėtingoji“ (1957), „Amžinybei ir tėvų žemei“ (1957), „Metai su Dievu“ (1958), ir daug kitų. Čia Chicagoje, kun. Prunskis yra katalikų arkivyskupijos veikėjas ir buvo išrinktas į arkivyskupijos senatą.

Knygų autorius

Apie dešimt kunigo Prunskio knygų yra visuomeninėm temom. Ypač paminėtinos yra „Lietuva nacių ir bolševikų vergijoje“ (1944), vėliau išleista „Lietuva bolševikų okupacijoje“, „Bėgome nuo teroro“, „Lietuviai Sibire“. Dar vaikas būdamas, skaičiau knygą „Maskva be kaukės“, parašytą J. Douillet. Ją išvertė į lietuvių kalbą kun. Prunskis kartu su kun. Sušinsku. Apie kun. Prunskio veiklą ir gyvenimą yra rašę kitų tautų autoriai anglų, lenkų ir ukrainiečių laikraščiuose. Taip pat kun. Prunskis yra rašęs straipsnius apie Lietuvą lenkų laikraščiuose. Tik neseniai pasirodė knyga „Lithuania under Soviet Occupation“. Suredagavo „Rinktinės mintys“ (1958), „Mano pasaulėžiūra“ (1958).

Premijų dalintojas

Svarbu paminėti ir kun. dr. Prunskio konkursines premijas. 1954 m.: „Draugo“ romanui (laimėjo B. Pūkelevičiūtė), Lietuvių rašytojų draugijai (H. Radauskas), jaunimo kūrinii (B. Zumeris), religiniam menui (V. Kasiulis ir P. Augius). Premijos laikraštininkams konkursams paskirtos 1954 m. devyniems lietuviškiems laikraščiams. Taip pat paskyrė už mokslo darbus 5 premijas (5,000.00 dol.), už religinius veikalus 5 premijas (6,000.00 dol.), už visuomeninį

darbą 9 premijas (4,500.00 dol.). Nuo 1972 viso paskyrė 35 premijas — 27,000.00 dol.

Gyvendamas toliau nuo Chicagos, seniai domėjaisi kun. dr. Prunskio veikla, skelbiama konkursais, spaudiniais, knygomis ir jo nepaprastu atsidavimu Lietuvos labui. Dažnai pagalvojau — ar žmonės tą viską pastebi, ar ateis laikas, kad kun. dr. Prunskis bus pagerbtas už jo didelius nuopelnus. Jis skiria premijas visiems kitiems. Ar mes galėsime paskelbti jį patį, kaip konkurso laimėtoją?

Jis priklauso visuomenei

Dabar turim progą pareikšti kun. Prunskiui savo padėką ir pagarbą už viską, ką jis mūsų tautai yra padaręs. Taip pat už darbui pašvestas nemigo naktis, paaukotas sutaupas ir už visuomenei atiduotus gražiausius gyvenimo metus. Žvelgiant į kun. Prunskio veiklą, reikia pripažinti, kad jis priklauso ne tik dvasininkams, ne tik rašytojams, ir ne tik žurnalistams; jis priklauso visai visuomenei.

Noriu išpildyti savo pažadą ir papasakoti apie kun. Prunskio „išdaigas“ „XX Amžiaus“ redakcijoje. Iš tikro, jis pats apie tai yra prisipažinęs spaudoje, skirsnėli pavadinęs „Kaip aš numarinau kunigą“. Esu kilęs iš Linkuvos (Pamūšio), tad buvau viso to nuotykiu liudininkas. Staiga Linkuvos miestelyje pasipylė daugybė studentų, kurie atkubėjo iš Kauno. Pilnos gatvės studentų su raudonom korporacijų kepuraitėmis... gražu net žiūrėti. Mes, vaikai, nežinojome, kas atsitiko. Vėliau paaiškėjo, kad iš visos Lietuvos žmonės važiuojo į Linkuvos kun. Jurgio Danio laidotuves. Kai pasibeldė į klebonijos duris, tarpdury juos pasitiko pats „nabašninkas“ kun. Jurgis Danys... Žinoma, visi labai išsigando... Vos pro dantis iškošė: „Mes atvažiavome į jūsų laidotuves...“.

Tik po ilgoko laiko kun. Prunskis spaudoje prisipažino, kad jis buvo viso to įvykio dalinis „kaltininkas“, nes redagavo „XX Amžių“. Laikraščiuose buvo įdėta maždaug sekanti žinutė: „Kun. Jurgiui Daniui mirus, jo tėveliui reikiame užuojautą“. Kablelis turėjo būti prieš žodį „mirus“, tai yra „Kunigui Daniui, mirus jo Tėveliui, reikiame užuojautą“.

Gal kun. Prunskis man atleis, kad atskleidžiu jo „blogus“ darbus. Prižadu čia pat ir baigti su paaiškinimu, kad originalioje žinutėje kablelio visai nebuvo... kažkas įdėjo blogoje vietoje.

Reiškiamie kun. dr. Prunskiui gilią pagarbą už jo atliktus milžiniškus darbus lietuvių tautos labui. Rašytojo Kairio žodžiais, kun. dr. Prunskis yra „trupinėlis žemės, trupinėlis dangaus, ir trupinėlis angelo prakaito lašų“. Šventiant 50 metų kunigystės sukaktį ir 75 metų gimimo dieną, linkime kun. dr. Juozui Prunskiui dar daug produktivių metų tarnaujant Dievui ir dirbant mūsų tautos labui; čia tinka prisiminti jo knygos antraštę — „Amžinybei ir tėvų žemei“.

Talento ir darbo rezultatas

Viktoro Petravičiaus paroda Chicagoje

Tik suminėjus Viktoro Petravičiaus pavarde, tuoj pat atsiskleidžia visų mūsų moderniosios grafikos klasika. Tai nepriklausomybės laikais pradėtas gaivalingas jos kelias, atremtas į šimtmetines lietuvių liaudies meno istakas. Šalia Viktoro Petravičiaus tuoj pat prisimena ir Paulius Augius, ir Telesforas Valius, ir Vaclovas Ratas — visi trys per daug anksti mirę. Tai ketveriukė, savo kūryba atradusi pačius tvirtuosius lietuviškosios grafikos pagrindus, atremtus į pagoniškųjų ir krikščioniškųjų lietuvių tautos klodų originalią sintezę. Pasamoniene nuojauta jie užčiuopė ir konkretų, jį jos braižą. Galima sakyti, jog buvo nusmailstytos gairės visai lietuviškosios grafikos atečiai. Buvo nužymėta tik bendroji giliai lietuviško kelio kryptis, kurioje tačiau kiekvienai kūrybingai individualybei yra neribotos savės išsakymo galimybės. Šiuo metu ir Lietuvoje, ir išeivijoje dauguma mūsų grafikų ir eina tuo moderniai lietuviškuoju keliu.

Šitokioji istorinė ir šiandieninė situacija Viktoro Petravičiaus naujų darbų paroda yra didelės reikšmės įvykis, keliantis pagarbą tam, kuris su kitais trim beveik prieš 50 metų pradėjo mūsų grafikos raidoje istorinį, kūrybinį žygį. Tik tie kiti trys, anksčiau mirę, visų savo užmojų nesėkmių įvykdėti ar net ir pasuko kitokių išeikojimų keliais. Petravičius gi visu savo gyvenimu įkūnijo tai, kas jaunystėje buvo svajota ir užčiuopta. Jis ir šiandien tebėra gyvas. Gyvas ne vien fizine, bet ir kūrybine prasme. Dailininkas 76 metų, bet kiek reikia fizinės ir dvasinės jėgos surengti tokiai parodai, kokią šiuo metu (iki lapkričio 27 d.) regime Galerijoje, 744 N. Wells gatvėje, Chicagoje. Parodoje išstatyta 34 darbai, kuriuos parodos katalogas apibūdina kaip „oil graphics“. Tai medžio raizinių juodi atspaudai, kuriuos dailininkas vėliau dar praturtina ir lengvais aliejiniais dažų potėpiais. Ir visi tie darbai nėra vien tik kokie miniatiūriniai medžio raiziniai, o nemažos apimties paveikslai. Didelį medžio lentos išraižyti visą paveikslą ir jį paskui nuspausti yra be galo sunkus ir kietas darbas. Tuo galėjo įsitikinti ir šios parodos atidarymo dalyviai, kai galerijoje buvo parodytas ir video filmas, vaizduojantis dailininko dabarties kasdieninę aplinką ir jo kūrybos techniskąjį atlikimą. Labai daugiašakį ir kondensuotą Viktoro Petravičiaus sąjaują ir kūrybinį intensyvumą rodo jau ir tai, jog šioje parodoje iš 34 darbų 24 yra sukurti šiemet.

Visa tai lyg ir liudyta, kad Viktoro Petravičiaus išsikėlimas iš Chicago's didmiesčio į tolimą Michiganą paežerę, į upėmis ir šimtamečių medžių guotais apsuptą sodybą, gražino dailininką į jo gimtą stichiją. Ir šiandieninės jo kūrybos akistatoj atrodo, lyg čia būtų kokio Krėvės skerdžiaus Lapino ar vaizgantiškojo Burzdulio grįžimas mūsų tarpan pačia geriausia prasme.

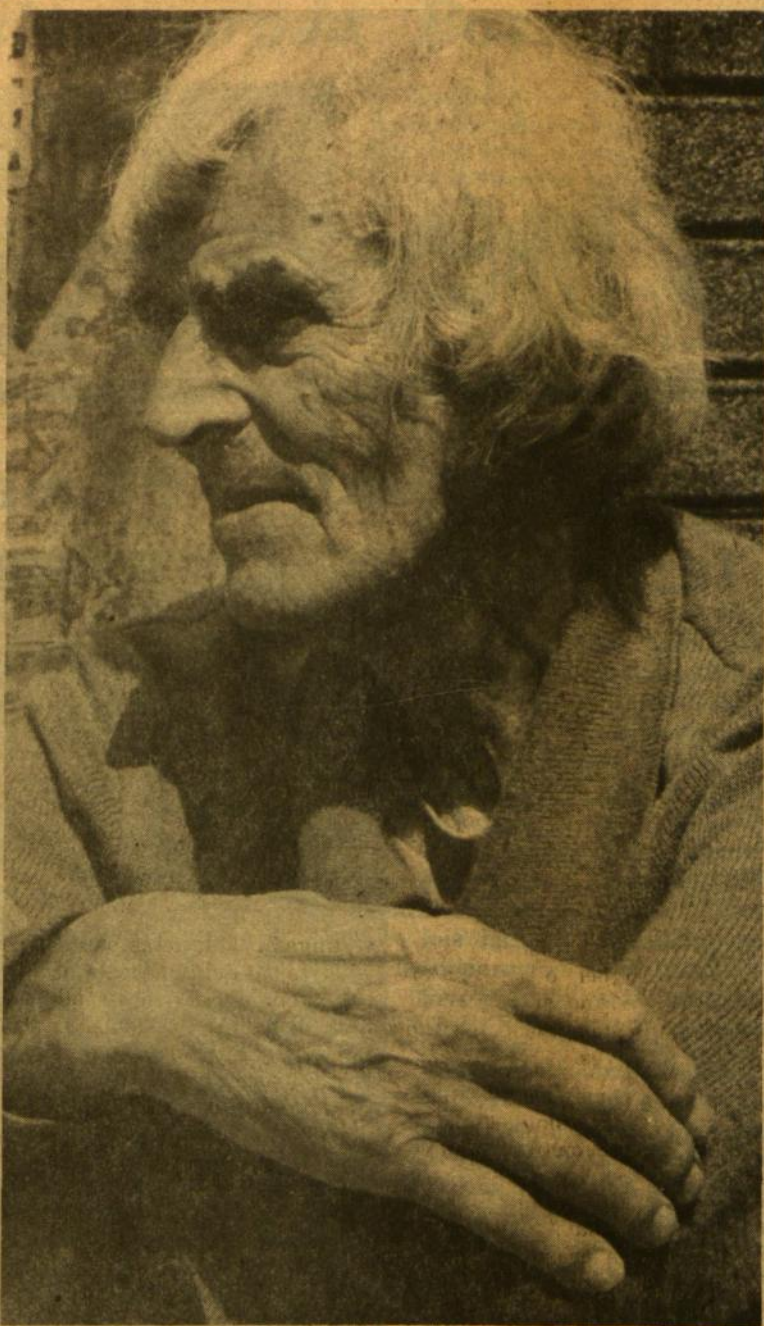
Viktoras Petravičius tačiau nebūtų Petravičius, jeigu jis kiekvienoje savo parodoje nebūtų kitoks, bet drauge ir tas pats. Kito naujų išraiškos būdų atradime, bet ir tas pats visu savo dvasiniu podirviu. O tai ir yra kiekvieno didelio kūrejo dailė, literatūro, muzikojo pats tikrasis požymis: nesustingti nei formoj, nei turiny, bet visa tai reikšti vis dėlto ta pačia autentiška, savo dvasios kalba.

Šitokią tvirtinimą liudija kone kiekvienas šios Viktoro Petravičiaus parodos eksponatas. Mąstymo ir žavėjimosi kūrybiniais techniniais sprendimais parodos eksponatai žiūrovui pateikia neišsemiamas galimybes. Sakysim, reikia tik stebėtis, kaip dailininkas toj pačioj petravičiškaj kalboj gali būti ir monumentaliai grubus, ir angeliskai švelnus. Štai netoli vienas kito regimi du paveikslai: „Vision of Eternity“ (16) ir „Forever young“ (33). Pirmajame viskas jau nutarta ir neatšaukiamai kieta. Tiesiog ekamba įsakymas. Tai pabrėžia ir kažkokio šalmuoto antikino kario valingai ištiesta ranka. Be švelnumo ir be pasigailėjimo išskap-

tuota tema. Bet įkūnyta visu meniniu tikrumu. Antrame paveiksle — tiesiog pienės pūko lengvumas ir švelnumas. Abiejų jaunuolių kūnai kone apgauna akį, lyg čia būtų ne pilkai balvi dažai, o tikras aksomas, abi figūras paverčiantis nerealiais baltais šešėliais. Nuskamba dar ir liaudinės dainos akordas — žmogaus ir gamtos paralelizmas, kai viršum dviejų jaunuolių figūrų suvasnoja ir dviejų paukščių sparnai.

Metus bendrąjį žvilgnį į parodą, labiausiai atminty užsiregistruoja daugumos paveikslų sakralinis bei apeiginis pobūdis. Čia ir primirštų, ar Petravičiaus išgalvotų mitologinių dievų vardai iš mūsų proistorės ir putos lengvumo egzotiškųjų Rytų dievybės, ar šokėjos šalia azūriniai permatomos architektūros (18). Apeiginio pobūdžio ir vienas iš pačių įspūdingiausių (žinoma, ir brangiausių!) parodos darbų „Descent from Parnassus“ (1). Antikinėi temai dailininkas čia pasirenka graikų vazoms įprastą rudą paveikslą dugną, kuriame, vėl kaip graikų klasikinėje keramikoje, juodos žmonių figūros apeiginio aukojimo ar šokio judesį. Labai įdomus ir V. Petravičiaus grafikoje gana naujas sakralinis skambančių varpų motyvas. Visai tapatiški jie pasirodo dviejuose paveiksluose: „Bella of Orija“ (25) ir „Two Thousand Years“ (5). Pirmajame lyg ir kokios šventoriaus vartų angose sibuoja trys kontrastiškai mėlynos-baltos spalvos varpai, o antrajame paveikslu plane iš šviesaus ruko išsineria medinių lietuviškų bažnyčių ir varpinių pavidalai. Antrajame paveiksle (5) tie patys varpai matyti viršutinėje jo konstrukcijoje, o apatinėje paveikslu daly išsiriškioja, lyg kokiame Chartres katedros portale, gotiškų figūrų grupė.

Daug kur apeigą, būrta ar aplamai maldą šioje parodoje iš karto nurodo patys paveikslų pavadinimai: „Sacred Land“ (6), „Sanctification of Mindaugas“ (12), „Sun dance“ (28), „Holy Summons“ (13) ir kt. Ir to šventumo šioje V. Petravičiaus parodoje yra paliestas ne vien tik protin-gasis tvarinys — žmogus, bet ir visa dailininko vaizduojamoji būtis. Štai ir minėtasis „Holy Summons“ paveikslas: kažkokios nematomos traukos veikiamai, viena kryptimi čia linksta, juda ne vien tik žmonių figūros, bet ir gyvulių, ruonių, žuvų net architek-

Viktoras Petravičius

Nuotrauka E. Holenderio

tūrinių užominių pavidalai. Tai lyg pradžios pasaulio vizija — pirmąsias Genėzės šauksmas iš nebūties į būtį.

Kai kurios paveikslų grupės parodoje sudaro įdomius visas trijų paveikslų Paryžiaus ciklas, iš kurių labiausiai ta prasme nusisekęs „Les nuits de Paris“ (17). Aliejiniams dažams neįtikėtinu akvareliskiu permatomumu akį patraukia kiti trys cikliniai paveikslai: triptikas „Duneland Harmony“: „Shadows of Dawn I“ (7), „Oneness II“ (8) ir „Tranquility III“ (9). Visi trys paveikslai yra saulės, gyvybės ir žemės daigų šventos, kosminės apeigos, atliekama neįsiamatujamoje tyloje.

Parodoje imponuoja labai plati dailininko temų ir nuotaikų amplitudė nuo dramatiško ir tragiško

išgyvenimo iki išgrynintos lyrikos dvelkimo. Štai paveikslas „Solitude of Exile“ (26): kiek jame skausmo, nežinios, rūpesčio! Abiejų sunkiai žengiančių figūrų galvas Petravičius apsupa lyg žėruojančios ugnies atšvaitu, ir atrodo, kad nuo neatsakytų klausimų dega visko netekusių žmonių galvos. O štai paveikslas „Song of Gypsies“ (10): vakaro prietema, lauzas, žmonių figūros, miškų šešėliai, spalvų akosminis švelnumas, — tikra romantiškoji poezija, skirta mūsų poilsui po dienos darbų. Aplamai poezijos (ir nebūtinai romantiškos) šioje Viktoro Petravičiaus parodoje yra labai apstu. Ir tokios kardiopinės, buitinės poezijos, kurioje per kūrejo dvasią perėjusi kasdienybė tampa kone pasakiška šalimi. Ypač tuo pasižymi, atrodo, šiandieninį Petravičių sodybą vaizduoją darbai: „Michiana Jubilee“ (II) ir „Enchanted Garden“ (14), „Michiana Idyll“ (21). Tai kūrejo žemiškojo džiaugsmo valandos. Ir linkime, kad tokių valandų Viktorui Petravičiui žemėje būtų daug, labai daug!

Jeigu dar intume akyliau stebėti čia Viktoro Petravičiaus teminius, kompozicinius, spalvinius sprendimus ir klausytis jo: kas čia, kaip čia ir kodėl, tai jis, kaip visada, paprasčiausiai atšakytų: kad taip reikia! O tą „reikia“ atvertus į kitą pusę, šios parodos akistatoje galime tarti: mums Petravičiaus taipgi labai reikia, ir džiaugiamės, kad jį turime.

Kazys Bradūnas

Šv. Pranciškaus 800 metų sukakties minėjimas

Šį sekmadienį, lapkričio 21 d. Jaunimo Centre Chicagoje įvyks šv. Pranciškaus 800 metų gimimo sukakties akademija. Rengėjai — Lietuvių Katalikų mokslo akademijos Chicago's židiny, Ateitinių sendraugių Chicago's skyrius, Lietuvių Moterų federacijos Chicago's skyrius ir Lietuvių Istorijos draugija. Paskaita „Šv. Pranciškus po 800 metų“ skaitys svečias iš Kennebunkport, Me., lietuvių pranciškonų provincionalas, tėvas Paulius Baltakis, O.F.M. Meninėje dalyje Algimantas Dikinis interpretuos šv. Pranciškaus „Saulės giesmę“. Chicago's Styginis ansamblis, vadovaujamas Fausto Strolis, diriguojant Artūnui Kaminskui, gros Mozarto, Vivaldi ir lietuvių kompozitorių kūrinius. Solistė Praurimė Ragienė dainuos Šopagos, Bražinsko, M. Petrausko ir S. Temple dainas. Minėjimo pradžia 3 val. p.p. Jaunimo centro didžiojoj salėj.

Viktoras Petravičius

Sveta žemė (grafika), 23x38, 1982

Duodantis, o ne reikalaujantis žmogus

(Atkelta iš 1 psl.)

nustebęs šitokio dosnumo atradimu propirminėse tautoje ir yra nuomonės, kad šioje srityje ten yra pasiekta tokio tobulumo, kad ko nors daugiau iš žmogaus net negalima pageidauti (ten pat, psl. 321).

Jeigu mums rūpėtų aptarti modernaus turtingo žmogaus dorovę, reikėtų pasakyti, kad turtingo žmogaus vadovas yra ne valstybės įstatymai, bet pirmoje eilėje jis pats. Jis savo turta turi naudoti įvykdyti tas idėjas ir sumanymus, kurie yra jam brangūs. Pirmiausia turta turi tarnauti paties savininko išbaigimui, jo įgyvendinimui tikrovėje. Toliau savininkas turi suprasti, kad jis turi reikšti, kaip Dievo įrankis, pagalbėdamas kitiems.

Yra klaidinga socialistinių laikų vilionė sukurti tobulą visuomenę be tobulo žmogaus. Ta vilionė šiandien yra labai plačiai besireiškianti. Tiesa, socializmas gali visuomenę apsaugoti nuo didelių negerovių, sulaikydamas turtingą žmogų nuo jo sauvaliavimų. Bet tai neišgelbsti visuomenės iš esmės.

Per daug suprantinta yra pažiūra, kad turtingas žmogus būtinai turi būti blogas ir kad kiekvienas neturtingas žmogus yra būtinai geras. Tai yra pastebėjimas penkto šimtmečio šventasis popiežius Leonas Didysis. Jis sako: „Iš tikrųjų ir tarpe daugelio turtingų žmonių yra sutinkamas nusiteikimas savo turta naudoti ne savo puikybės dūmams skleistis, bet labdaros darbams. Dėl to didžiausiu pelnu reikia laikyti tai, kas yra duodama kitų žmonių nedateklui pagalbė“ (Brevijorius, 22 savaitės penktadienis, antras skaitymas).

Turtas neša su savimi atsakomybę. Juo didesnis turtas, tuo didesnė yra atsakomybė, kuri, pagal krikščioniškos dorovės mokslą, yra neišvengiama. Bet kaip tik dažnai turtingi žmonės tos

atsakomybės nejaučia ir dėl to turtingas žmogus susilaukia blogo vertinimo. Tas blogas vertinimas yra būsimo jo pasmerkimo aidas. Išlyginime turto didumo su atsakomybės didumu glūdi galimybė išgelbėti turtingą žmogų. Demokratinė santvarka yra Vakarų kultūroje padariusi tai, kad atskiras žmogus, apskritai imant, jaučia atsakomybę už politinę tvarką ir tai pareiškia balsavimu. Panašios atsakomybės reikia ir turto panaudojimo srityje. Turtingas žmogus turi pajusti atsakomybę už ekonominę visuomenės gerovę.

Ir tai rimti mąstytojai pradėjo įsisąmoninti jau praėjusiam šimtmečiui. Taip, štai didelis Amerikos filosofas Charles S. Peirce, mąstydamas apie modernią ekonomiką, paskutiniame praėjusio šimtmečio dešimtyje pranašavo, kad Vakarų visuomenė žengia į teroro valdžią: „Dvidešimtas šimtmetis savo antroje pusėje tikrai išgyvens tvano išsiveržimą visuomeninėje sąrangoje. Tai pasireikš pasaulyje gilių griuvėsių formoje, į kuriuos ją bus panėrusi godumo filosofijos kaltė“ („The Monist“, 1893 m. straipsnyje „Evolutionary Love“ psl. 181). Ir čia pat ironizuodamas ekonominio gyvenimo beasmeniškumą Peirce Wall Street vadina geruoju angelu, kuris, surinkęs pinigų iš galvos neturinčių asmenų, juos atiduoda gudriems gobšams (ten pat, psl. 181-182).

Kai mes šiomet švenčiame 800 metų populiarumo šimtą metų sukaktį, kyla klausimas, kodėl vienuolis, kaip toks, šiandien tokio populiarumo neturi. Vienuolių pašaukimų sumažėjimas yra visuotinis katalikiškoje visuomenėje. Šio fakto priežastis berods yra ta, kad vienuolis šiandien save neteisingai reprezentuoja. Jis per daug išsilygiuoja su reikalaujančiu žmogumi ir per mažai su duodančiu. Iš tikrųjų

vienuolis yra vertingas ne tiek tuo, kad jis aukas renka, kiek tuo, kad jis atiduoda bendruomenės reikalams tai, ką jis turi ar gali turėti. Tik perkelus svorio centrą vienuolio sampratoje nuo gavimo į davimą, galima tikėtis vienuolių pašaukimų padidėjimo. Ta proga kyla klausimas, koks yra tikrasis šv. Pranciškaus populiarumo pagrindas: ar tas, kad jis rinko aukas, ar tas, kad jis daug davė.

V. Bgd.

NUOMONĖS IR PASTABOS

Pas dail. Viktorą Petravičių galerijoj

Penktadienį, š.m. lapkričio mėn. 5 d., užėjau pasižiūrėti Viktoro grafikos darbų ir pamatyti filmą. Dar buvo nedaug žmonių. Nepažįstamam lietuviui netyčia prastariau, kad Petravičius nieko nepadarė naujo šiam meno mados laikui. Reakcija buvo stipri ir mano sugestija visai atmetama. Vėliau pagalvoju, kad tas mandagus žmogus galbūt pamanė — provokacija?

Viktoro darbų šioje parodoje atspindys savo formomis ir kompozicija man primena folklorą. Jo darbų skalė didelė ir jis labai produktyvus. Petravičiaus grafika originalesnė už visų šiam kontinentui esančių, o gal ir bendrai už visų kitų lietuvių grafikų. Jis yra talentingas ir populiarus tarp lietuvių.

Perskaicius „Mokslo centras“ („Draugo“) š.m. lapkričio mėn. 5 d. vedamąjį, Mokslo centro rūmai atrodo kaip graži, konstruktyvi ir vilti žadanti idėja, kaip palaikyti ilgiems metams gyvą kūrybą, kas žadintų nepamiršti Lietuvos. Ciurlionio Galerija praturtėtų ir pakeistų save veidą.

Bendram lietuviškam kultūros lobijui, Viktoro meno darbai nėra menkesnės reikšmės už jau pirktus menininko darbus. Lietuvių Fondas padarytų teisingą ir gražų gestą, jei įrašytų į pirktinų meno turty sąrašą Viktoro Petravičiaus grafikos darbų kolekciją.

V.P.

Chicago

LKMA SUVAŽIAVIMO PROGRAMA

Šių metų lapkričio mėn. 24-28 d. St. Petersburg, Fla., įvyks Lietuvių Katalikų mokslo akademijos dvylikasis suvažiavimas ir jos 60 metų sukakties minėjimas. Trečiadienį, lapkričio 24 d., 3 val. p.p. prasidės registracija Dolphin Beach Resort, 4900 Gulf Blvd. Vakare 7 val. bus atidaryta akademijos ir jos narių leidinių paroda.

Ketvirtadienį, lapkričio 25 d. 19 v.r. šv. Mišias aukoys vysk. dr. Vincas Brizgas, kuncelebruos esantieji kunigai. Atidaromajame posėdyje 11 v.r. įvadine suvažiavimo paskaitą skaitys kun. prof. Antanas Rubšys — „Mjalinga paslaptis: žmogaus kūrimas „Pradžios knygoje“. Po pietų 2 val. bus trijų sekcijų posėdžiai.

Gamtos mokslai (vadovauja Birutė Saldukienė): prof. dr. Jonas Genys — Paveldėjimo mokslo pažanga; prof. dr. Bronius Povilaitis — Genetinė inžinerija; Birutė Saldukienė — Biblinis tvasas geografiniu, geologiniu ir archeologiniu atžvilgiu.

Teisės mokslai (vadovauja prof. dr. Bronius Kaslas): prof. dr. Bronius Kaslas — Egziliuotis vyriausybės ir egziliuotis veiksnių tarptautinėje teisėje; Jonas Sakas — „Vyriausybės žinių“ rinkimas ir perspaušinimas.

Filosofijos mokslai (vadovauja prof. dr. Kęstutis Skrupskelis): prof. dr. Kęstutis Skrupskelis — Utopinės galvosenos bruožai; prof. dr. Juozas Zaranha — Trasmachos teorija apie teisingumą (Platono „Valstybė“ I).

Penktadienį, lapkričio 26 d., po 8 v.r. koncelebruoju šv. Mišių, rytiniai sekcijų posėdžiai prasidės 9 v.r.

Teologija (vadovauja kun. dr. Valdemaras Cukuras): kun. Augustinas Rubikas — Dievas nėra

žmonėms šališkas (Gal. 2, 6) — Jis apsieiškia visiems; kun. dr. Valdemaras Cukuras — Pasakojimo vaidmuo dabarties teologijoje.

Psichologijos mokslai (vadovauja prof. dr. Aldona Grinienė): prof. dr. Aldona Grinienė — Vyresnio amžiaus žmonių psichologinių negalavimų priežastys; kun. dr. Kęstutis Trimakas — Nuo jaunystės iki senatvės: suaugusiojo kaitos fazės.

Matematikos mokslai (vadovauja prof. dr. Česlovas Masaitis): prof. dr. Jonas Ulėnas — Kompiuterių pritaikymas lietuviškiems reikalams; prof. dr. Česlovas Masaitis — Empirinių funkcijų diferencijavimas; prof. dr. Pranas Zundė — Informacijos vertės klausimu.

Popietiniai penktadienio, lapkričio 26 d. posėdžiai prasidės 2 val.

Architektūra ir menotyra (vadovauja dr. Alfredas Kulpa - Kulpa): prof. dr. Stasys Goštautas — Fantastinis menas Ciurlionio kūryboje; Vida Kristolaitytė — Lietuvė dailininkė išeivijoje; dr. Vitolis Vengris — Iškilieji istoriniai Lietuvos ekslibrisai iki 20 amžiaus; dr. Alfredas Kulpa - Kulpa: Lietuvos baroko ornamentas.

Politiniai mokslai (vadovauja inž. Antanas Rudis): Juozas Laučka — Lietuvos 1922 metų konstitucijos kilmė ir jos pagrindiniai principai; inž. Antanas Rudis — Žmogaus teisės Lietuvos konstitucijoje.

Vakare 7 val. numatytas koncertas. Šeštadienį, lapkričio 27 d. po koncelebruoju šv. Mišių 8 v.r. posėdžius trys sekcijos.

Lietuvių literatūra: prof. dr. Rimvydas Šilbajoris — Religiniai įvaizdžiai Algimanto Mackaus

poezijoje; Aušra Liulevičienė — Istorija ir mitas: religinės implikacijos trijuose dabarties romanuose Lietuvoje (Baltušio, Mikelineko ir Kondroto); prof. dr. Birutė Cipiljauskaitė — Trumpas poezijos žodis.

Ekonominiai mokslai (vadovauja prof. dr. Feliksas Palubinskas): Jonas Sakas — Kun. Juozo Vailokaicio įnašas į Lietuvos ekonominį gyvenimą; prof. dr. Feliksas Palubinskas — Lietuvos industrializacija pirmaisiais Nepriklausomybės metais.

Medicinos mokslai (vadovauja dr. Kazys Bobelis): Saulius Vaitis, M.D. — Širdis ir kraujospaudimas; Danielius Degeys, M.D. — Eutanazija (mirties palengvinimas); Adolfas Milius, M.D. — Šiandieniniai metodai sveikatai palaikyti.

Po piet 2 val. bus paskutiniai sekcijų posėdžiai.

Istorijos mokslai (vadovauja tėvas dr. Viktoras Gidžiūnas, O.F.M.): Vitalis Žukauskas — Lietuvos kunigaikščių Radvilų teatras Nesvyžiuje; tėvas dr. Viktoras Gidžiūnas, O.F.M. — Pranciškonų misijos pagoniškioje Lietuvoje.

Socialiniai mokslai (vadovauja prof. dr. Antanas Musteikis): dr. Liucija Baškauskaitė — Lietuvių kartos Los Angeles apylinkėse; prof. dr. Antanas Musteikis — Religiniai svyravimai šešioliktojo šimtmečio Lietuvoje.

Suvažiavimo banketas įvyks 7 val. vakare.

Sekmadienį, lapkričio 28 d. 10 v.r. iškilmingame baigiamajame posėdy kalbės dr. Stasys Bačkis — „Akademijos 60 metų sukaktis“. Suvažiavimą uždarys prel. Jonas Balūnas. Šv. Mišias 1 val. šv. Vardo bažnyčioje aukos ir pamokslą pasakys vysk. Antanas Dekėnas.

Ateities akademinis savaitgalis Chicagoje

(Pabaiga)

KAS ATŠITINKA PERSEKIOJAMAM ŽMOGUI?

Sekmadienį, spalio 17 d., savaitgalio programa buvo tęsiama Ateitininkų namuose, artimame prie Chicago's Lemonte. Augustinas Tichonelis supažindino su rytinio pasaulio paskaitininku psichologu dr. Algijū Norvilu ir koreferente psichologe dr. Dalia Katiliute — Boydston. Jų tema — "Religinio persekiojimo psichologiniai bruožai".

Juodė į paskaitą dr. Norvilas pastebėjo, kad religinis persekiojimas kaip reiškinys žmonijoje turi seną istoriją, dažniausiai pasireiškęs brutalių jėgų prieš kitą tikintį vartojimu. Iš LKB Kronikos tačia patiriame, kad tikintųjų persekiojimas Lietuvoje sudaro ne tiek dramatišką įvykių grandinę, kiek yra įsivaizduojama pilkoj kasdienybėje, pvz., vykdomas nuolatiniiais grasinimais atleisti iš darbo. Antras jo bruožas, tai vadovavimasis ne visur brutalia jėga, o psichologiniu spaudimu. Fizinė prievarta, aišku, slepiasi netoli paviršiaus, sudaro tuos griaučius, ant kurių sukabinta psichologinė priemonė. Jėgos pasireiškimas psichologinė prievarta yra aplamai mūsų gyvenamų laikų aprašai; jis vyksta ir daug kur pasaulyje. Lietuvoje religinis persekiojimas gal būtų išsiskyręs tuo, kad jis ten įgavęs masinę formą, ir tuo, kad Kronikos dėka jis yra užfiksuojamas visose jo sunkioj kasdienybėje.

Paskaitos tikslas — pažvelgti į sukaupią medžiagą, išnagrinėjus pirmas 8 Kronikas ir aptaizinti ryšius tarp įvairių reiškinų. Svarstymas yra interpretacinio pobūdžio, nesiremia pravestais tyrimais. Jis daugiau panašus į kokio asmens ar visuomenės psichologinę studiją, pvz., kaip Saurės Airijoje konflikto situacija paveikusi žmones. Siekiama išlaikyti skirtumą tarp persekiojimo veiksmų ir jų vykdytojų (čia jau būtų klaidimas, kodėl tie veiksmas atsiranda).

Pirmoje daly buvo nubrėžti bendri rėmai, kuriuose persekiojimas vykdomas. Čia svarbiausia vietą užima pats platus partinis aparatas. Persekiojimui aktyvūs kyla viršų, bet vykdomas krenta ant eilinio valdininko pečių. Šis hierarchinio partinio aparato stangrumas palaiko stiprius saitus, risančius vieną valdininką su kitu. Pastebime, kad Lietuvos tikintieji daugiausia kreipiasi į Lietuvos valdininkus, rečiau į Maskvą; Maskva retai kreipiasi į Lietuvos tikintiuosius, o tiesiogiai į Lietuvos valdininkus, kurie vėl turi spausti tikintiuosius. Partinį aparatą dr. Norvilas pailustravo skaidrėmis perteiktom jo schemom. Mažiausiai žinių turima, kaip palaikomi ryšiai tarp Maskvos ir Lietuvos.

Sankirtis tarp partinio aparato ir tikintųjų gimdo tam tikrą asmeninę psichologinę būseną, kurioje įmanoma išskirti jos grindžiamuosius veiksmus, jos psichologinius bruožus. Paskaitininko teigimu, valstybės nusistatymas prieš tikintiuosius, kaip psichologinio persekiojimo pagrindas, veikia labai ryškiai ir valdininkų — persekiojimo vykdytojų ir tikintųjų — aukų būseną.

Pateikdamas pirmiau persekiojimo profilį, dr. Norvilas nurodė, kad, sekant Stanley Milgram atradimais tyrinėjant autoritetinį poveikį prieš sąžinę įsakymais, autoriteto prisiėmimas yra kaip grandinės sau užsidėjimas. Į vykdytojo būseną asmuo patenka apsisprendimo keliu, padaryto autoritetinio santykio su savo vyresnybe rėmuose. Retas, kuris tampa vykdytoju iš noro persekioti tikintiuosius. Ši būseną greičiau palaikoma sankcijų grėsme. Sistema labiausiai baudžia tuos, kurie, jei patiai priklausydami, bando priešintis. Todėl asmuo, jei paklusdamas, išvysto tam tikrus charakterio bruožus: 1) tuoj pat supranta, kada jis turi prisitaikyti, 2) pergyvena didelę vidinę įtampą ir dėl to imasi nuvertinti savo auką, sudaiktinti skriaudžiamą kitą žmogų. Persekiojimo tikslai yra save pateisinti ir sumažinti savyje kylančią įtampą, išleisiant ją ant kito. Iš tikro tikintųjų asmeniškas niekinimas

yra vienas dažniausių reiškinų, sutinkamų Kronikoje, pvz., mokytojų tyčiojimas iš vaikų. Tai svarbus jų pačių apsigynimo mechanizmas.

Aukos būseną, kurioje žmogus iškentia įskaudinimus, Lietuvos tikintųjų prisiimama aiškesnio apsisprendimo keliu. Ji skirtingai palaikoma, nes čia neapeliuojama į kokį kitą autoritetą išskyrus savo sąžinę. Jeokcentuojamas norasir teisė būti tuo, kas esi. Žinoma, ją padeda palaikyti priklausymo tikintųjų bendruomenei sąmonė. Jei valdžios pareigūnai surišti statmeniniais ryšiais, tai tikintieji vieni su kitais — gulstiniais. Tai sužadina atsparumo laikyseną, kuri nuolat pasireiškia konkrečiais veiksmais: nedarbu per šventes, atlaidų lankymu ir kt.

Oficialaus pateisinimo savo laikysenai tikintieji ieško teigiamoj įtakoj, kurią religija daro visuomenėi. Įtampa čia sublimuojama taip pat apsigynimu — iškeliami kontrastai tarp tikintųjų ir netikintųjų yra ne tiek idėjinio pobūdžio, kiek konkretūs: pvz., negavę religinio auklėjimo jaunuoliai daug langus, plėšia žmones, o tikintieji veda dorą gyvenimą. Savo įsitikinimų vertės iškelimas padeda pakelti persekiojimą. Sekant psichologų hipoteze apie erzumo išpuolį, neišvengiamai nukreipiamą į erzinimą arba į kitą asmenį, pastebime, kad nors tikintieji Lietuvoje nuolat erzunami, pastebime, kad nors tikintieji Lietuvoje nuolat erzunami, ypatingo išpuolio iš jų pusės nesimato. Čia skirtinga padėtis negu pvz. Saurės Airijoje, kuri šiai hipotezei visiškai atitinka — vienos pusės provokaciniai veiksmai išaukia kitos terorizmą. Lietuvoje tuo tarpu išpuolis prieš valdžią neįmanomas, tad ir įtampos lieti į viršų negalima. Kaip tada tikintųjų erzumą išskaidomas? Trejų būdu: 1) esamos padėties humoro (kunigas teisinasi už žaidimą su vaikais tinklinio, pastebėdamas, kad pats daktaras liepęs jam daugiau sportuoti), kuris veikia kaip balzamas, 2) išpuolio atkreipimu į save, t. y. nusiminimu,

Prof. dr. Algis Norvilas paskaitos metu Ateities akademiniame savaitgaly, 1982 m. spalio mėn. 17 d. Ateitininkų namuose Lemonte. Nuotrauka Jono Kuprio

o kaip atsvara nusiminimui — pykčiui, 3) dar didesniu atsidavimu tikėjimui — sublimacijai.

Žvelgdamas į atskirus persekiojimo padalinius, paskaitininkas sustojo ties persekiojimo strategija kunigų atžvilgiu. Jai būdingos pastangos: 1) izoliuoti kunigą nuo žmonių, ypač jaunimo, 2) stumti jį, kad užsidarytų bažnyčioje, draudžiant religines apeigas vesti už jos sienų, pvz., kapuose, ar kryžius šventinant laukuose, ir pan., 3) sėdėti nesantaiką tarp kunigų, pradedant nuo stojančių ir seminarijų verbavimu tapti informatoriais valdžiai. Čia buvo nurodyta, kaip tas verbavimas vykdomas, stebėtinai panašiai į Zimbardo studijuotą JAV policijos verbavimą jai reikalingų informatorių nusikaltėlių tarpe. Tai gudrus draugiškumo ir grasinimo derinys, apeliuojant į savigarbą, menkinant sūtlomą uždavinio reikšmę, kol ištraukiama paskutinė korta: "kitą tu nestosi į seminariją". Kandidatas dabar turi rinktis, ar iš viso nebūti kunigu, ar ryžtis su viltim pinkles dar kaip nors vėliau apeiti. Raštelis, įteigis jis jį pasirašo tačia turi dau-

giau svarbos jį pasirašiusiam žmogui nei valstybei, o jo tragiškos pasekmės tos, kad sutikęs su šia prievarta, žmogus jaučiasi psichologiniai pražuvęs.

Valdininkų susidūrimu su tikinčiais viena iš tragiškiausių pasekmių ir yra Lietuvoje vykstanti pačių lietuvių poliarizacija. Valdininkas, iš savo pagautos padėties žvelgdamas, tikintįjį mato kaip tam tikrą prasmę žmogišką idealą, laisvo žmogaus pavyzdį. Padėtis veda į kitą atoliepį — neapykantą pranašėjimui, kuri išsilyje vadinant tikintįjį išsigimėliu, fanatiku ir t. t. Kaltinimo metimas kitam veda jau prie spontaniško persekiojimo atsiradimo. (Tai rishas su klausimu: ar Maskva, ar vietiniai lietuviai persekioja?). Kronikoje apčiai užtinkamas sadizmo atspalvis — pvz., mokytoja iš bendrabučio naktį lyjant ir sningant išvaidyda berniuką pėscia, kuris kilometrų skaptosi namo — leidžia nutarti, kad čia jau ne religija persekiojama, o pats tikintysis.

Dr. Dalia Katiliūtė — Boydston pastebėjo, kad dr. Norvilas darbas

vertingas ir kaip retas bandymas vykdytojo ir aukos būsenas ir santykius studijuoti vienos tautos ribose. Ji pabrėžė, kad valdininkai taip pat yra aukos, sistemos aukos, nes pastatomi į baisaus konflikto poziciją. Ji kėlė klausimą, ar liaudis visa tokia, kaip ją matome per Kronikos akis? Gal tai viena dalis prispaustųjų, o apie likusią dalį nežinome. Šį skirtumą daryti skatina kai kurios psichologinių sričių studijos, giminingos mūsų temai: Bettelheim apie nacių koncentracijos lagerius, karo belaisvių Korėjoje ir JAV kalėjimų gyventojų. Jos visos randa, kad aukų grupėje vyksta skilimas perpus: vieni išlieka, pergyvena, vidiniai auga, kiti patiria gilų psichinę žalą, kuri juos lenkia ir nužmogėjimą. Gal reiktų pasitelkti šituos ir panašius, pvz., pramonės organizacijų psichologijos, duomenis ir bandyti spėti, kas vyksta ten, kur Kronika neaprašo. Pačios dr. Katiliūtės — Boydston atidengta banko hierarchinė organizacijų tarpusavio šnipinėjimo sistema leidžiasi sugretinama su okupuotos Lietuvos kai kuriom elgesio formomis: apsiistatymas sena, noras nematyt, negirdėt, nežinot.

Studijų iš panašių aplinkų panaudojimas galėtų padėti pamatyti, ko galime tikėtis Lietuvos visuomenėje ateityje. Pavyzdžiui, žinoma, kad, kai žmogus pastatomas į objekto būseną, kur jis pats nenustato savo gyvenimo eigos, o tik reaguoja į jį spaudžiančią aplinką, seka: 1) apatija, pasyvumas, vergiškumo sąmonė, 2) intelektualinis pasyvumas; galvojimas netenka lankstumo, sustangrėja, nelieta jėgų veržtis į naujas sritis, pvz. Lietuvoje matome konservatyvumą ir tikėjimo supratime ir išraiškų formose, 3) tendencija paneigti atsakomybę už savo veiksmus ir kaltinti kitus už patiriamus vargus — yra logiška, kad bejėgis nesijaučia atsakingas, 4) lūkestis, kad, priešpaulai pasibaigus, viskas savaime bus tvarkoj: ir aš, ir su manim, ir man — išjungiama pažūra į save ir į savo veiksmus kaip lemiančius padėti. Turėtume tad eiti toliau ir klausiti, kokia psichinė žala padaryta lietuviams jų gyvenamos sistemos ir bandyti tą žalą suprasti. Nesupratus, nežinia kur kreipti pastangas nuo žalos atsigauti, žaizdas užgydyti. Šie mūsų akademinių savaitgalių — viena tokių progų dabartines mūsų tautos negandas nustatyti tam, kad įžiūrėjus, kaip jas praaugti.

Sv. Mišias už LKB Kronikos kankinius, kalinius, daugintojus, platintojus, pagrindinio spaudos redaktorius, bendradarbius ir skleidėjus, visus Lietuvos tikintiuosius ir lietuvių pasaulyje aukojus "Ateities" redaktorius kun. Kęstutis Trimakas. Mišių metu buvo skaitoma Kronikos ištraukos — katakombų Bažnyčios prašymas užsienio lietuviams ją remti dvasiniais. Trumpam savo pamokslu kun. Trimakas skaitė vardus Lietuvos sąžinės kalinių — dalyviai jungėsi į maldą už Lietuvos Bažnyčią. Po agapės rengėjų vardu Jonas Pabedinskas padėjo visiems trijų dienų dalyviams už bendrą darbą įvykų antrąjį akademinių Ateities savaitgalių, kurio, kaip ir pirmojo, rūpestio centre buvo mūsų žmonių padėtis tėvynėje.

L. L.

Czeslaw Milosz LECHUI WALESAI

Po dviejų šimtų metų,
Po dviejų šimtų metų atgaautos vilties, prarastos vilties,
Tapai lenkų vadovu,
Ir vėl prieš tave stojas galybės.

Ką mes žinom, Lechai Walesa, labai kartu,
Auka iš kiekvienos kartos,
Bevardžiai didvyrių kapai,
Triumfuoją išdavikai ir budeliai,
Kurių sūnams ir dukterims reikės atleisti.

Kaip kartu patirti vergijos galybę.
Ji tūno duoną, obuolį, vandens gurkšnį,
Su aušra paliečia langą, su prieblanda gaubia gatvę.
Nepalieka nei darbe, nei meilės glėby,
Miegas priešaušry kupinas jos.

Ir ji tyko parašyto žodžio raidėse,
Kol lenkų knygoms telieka viena tema,
Ir aptemdo dailininkų drobių spalvas,
Ir pilkai nudažo miestų pastatus.

Aš nežinau, Lechai Walesa, kokią teisę
I tave kreiptis turi žmogus, pasirinkęs egzili,
Atsisakantis be atvangos galvoti apie pavergimą,
Nors žino, kad tai jo kasdienė pareiga.

Vertė A. L.

Sis eilėtaštis buvo parašytas š.m. kovo mėnesį ir paties autoriaus, drauge su Robert Jaas'u, išverstas į anglų kalbą. Trečias ir ketvirtas posmas yra sąmoninga garsiosios vengrų poeto Gyula Illyes poemos "Sakinys apie tironiją" (1951) parafrazė. Čia lenkų poezija kalbasi su vengrų poezija; "Solidarumo" sąjūdžio agonija atsigrėžia į vengrų revoliucijos užuomazgą.

Vokiškai apie Lietuvos istorinę architektūrą

JURGIS GIMBUTAS

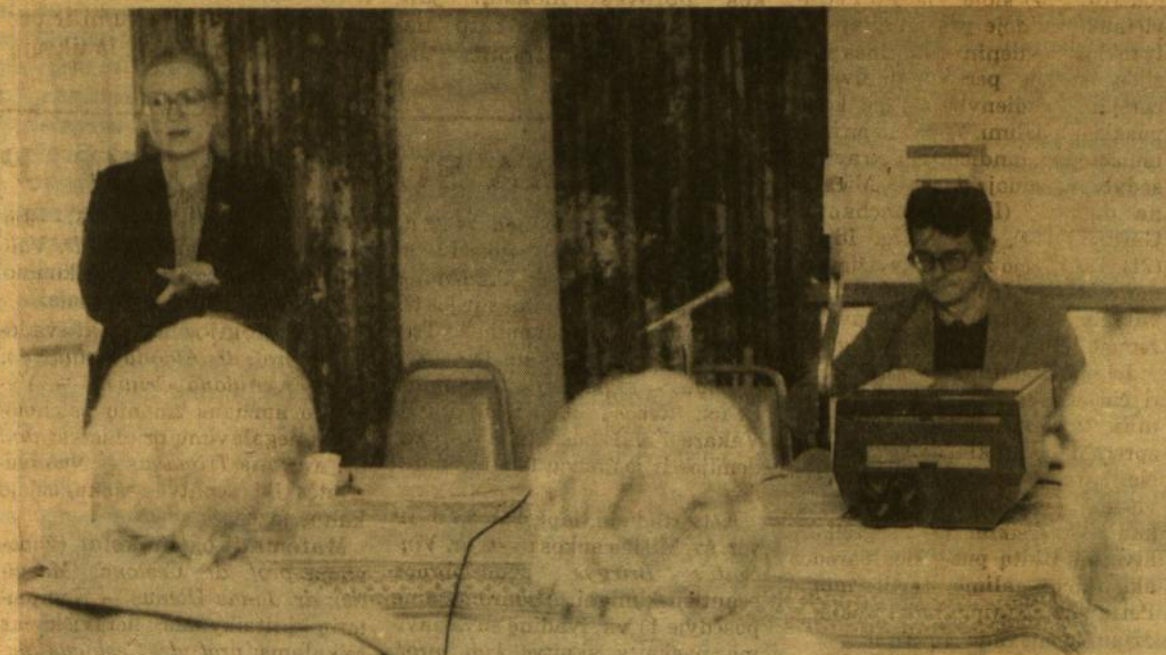
Architektūros dr. prof. Kazys Sešgelis (gimęs 1915 m.) ir docentas archit. m. kand. Vytautas Jurkštas (gimęs 1930 m.), abu Vilniuje, parašė kondensuotą apžvalgą „Aus der Geschichte der Architektur und des Städtebaus in Litauen“ (Iš architektūros ir miestų statybos istorijos Lietuvoje). Ši 14 puslapių studija su geromis iliustracijomis (23) paskelbta metraštyje „Wissenschaft und Menschheit“ (Mokslas ir žmonija), Internationales Jahrbuch, Verlag Snamje — Moskau & Urania — Verlag, Leipzig, Jena, Berlin, 1981, 400 p. Tiražas 2900. Metraštyje redagavo keliolika Sovietų Sąjungos ir Rytų Vokietijos Mokslų akademijų narių. Atsak. redaktorius E. B. Etingoff. Dvidešimt viena straipsnį parašė autoriai daugiausia iš Sov. Sąj. ir Čekoslovakijos, po vieną ar du — iš R. Vokietijos, Lenkijos, Bulgarijos, Anglijos, Australijos ir Japonijos. Iš Lietuvos — tas vienas Sešgelio ir Jurkšto darbas, įdėtas 65-78 psl. Knygos gale smulkiai pažymėta: Originaltitel Nauka į Čelovečestvo, o vertimai atlikti iš rusų ir kitų kalbų. Čia mums nerūpi nagrinėti visą metraštyje ir jo prospektišką pobūdį, o tik susipažinti su Lietuvos architektūros apžvalga ir kai kuriomis pastebėtomis keistenybėmis.

Istoriniam fonui paryškinti straipsnis pradėtas priminiu, kad 1579 m. įkurtasis universitetas Vilniuje yra seniausias dabartinėje Sovietų Sąjungoje. Pradžioje jėzuitų akademija, vėliau universitetas buvęs „kultūrinis centras“, kur suklestėjo architektūros mokslas ir išaugo stilingi pastatai. Mūsų laikų architektūros istorijos tyrinėjimais Lietuvoje turį du tikslus: 1. išaiškinti lietuvių tautos materialinės ir meniškosios kultūros ypatybes („...die Besonderheiten der ... Volkskultur“) ir 2. parinkti duomenų architektūrinėms restauracijoms ir paminklų konservacijai. Po trumpos XIII-XIX amžių Lietuvos istorijos apžvalgos autoriai ieško miestų pradmenų tarp IX ir XIII amžių prie svarbesnių pilių. Įdomiai pastebėta, kad

XIII-XIV amžių šaltiniuose suminėtos gyvenvietės sudaro beveik pusę dabar egzistuojančių miestų gyvenviečių Lietuvoje. Jų tinklas jau buvo susiformavęs XV a. pradžioje svarbiųjų kelių kryžkelėse. Išėina, kad ūkiniai, o ne strateginiai motyvai buvo nulėmę Lietuvos miestų ar miestelių išsidėstymą. Su valakine žemės reforma XVI a. pradėta planuoti stačiakampės aikštės ir lygiagrečios gatvės, kaip Kretingoje. Su pasigėrėjimu panagrinėta XVI amžiuje išplanuota rotušės aikštė Kaune su gotišku pastatu, kur įžiūrimas „auksinio pjūvio“ santykis keliose plotmėse. Visa tai rodo jau tada buvus Lietuvoje aukštą urbanistikos kultūrą.

Trumpai palietę tradicinę medinę architektūrą, autoriai nagrinėja mūrines architektūros etapus nuo IX a. pilakalnių stvrtinimų ir XIV-XV amžių gotikos iki XVIII klasicizmo. Barokui pripažįstamas lietuviškas savitumas. Suminėti keli italų architektai ir daugiau vietinių baroko kūrėjų. Lietuviška forma surašytos Žebrausko, Barščiaus, Glaubičiaus ir kitos nelietuviškos pavardės. XIX ir XX amžių, taigi ir nepriklausomos Lietuvos architektūros pasiekimai šiame straipsnyje nenagrinėjami. Pasinaudota ir tekste nurodyti šių laikų tyrinėtojai ir autoriai Lietuvoje. Iš senesniųjų paminėti P. Galaunė, J. Grinius, P. Tarasienka.

Yra kelios diskusijos apie iprastas sąvokas ir jų definicijas. Pvz., ligšiolinis lietuviškosios architektūros aptarimas (Volksarchitektur), kaip medinės statybos, kurios formos sukurto kolektyviškai liaudies meistrų, dabar praplečiamas. Įjungiami paprastesi miestelių pastatai, mediniai ir mūriniai. Išskiriamas reikalingas daugiaum patyrinėti liaudies meistrų kūrybą miestuose. Kai vokiečių kalboj „das Volk“ reiškia ir tauta, ir liaudį, sunku suvokti tikrąją mintį. Ką reiškia sakiny „Auch die emotionale wahrgenommene Umwelt der Stadt ist von den Meistern des Volkes geschaffen worden und damit echtes Volksschaffen“? Panašių abstrakcijų (Nukelta į 4 psl.)

Dr. Dalia Katiliūtė - Boydston Ateities akademiniame savaitgaly metu komentuoja dr. Norvilą paskaitą 1982 m. spalio mėn. 17 d. Ateitininkų namuose Lemonte.

Dalis klausytojų Ateities akademiniame savaitgaly 1982 m. spalio mėn. 17 d. Ateitininkų namuose Lemonte: Elena Razmienė, Verutė Sklierienė, Daina Kojelytė, Vida Kuprytė, Onutė Bauzienė, Irena Pabedinskienė, Raminata Sinkuvienė.

Nuotraukos Jono Kuprio

Danguolės Kuolienės dailės paroda Bostone

V. VIZGIRDA

Kone užmarštin nusilinko laikai, kada Bostonas žymėjosi judriu išeivijos kultūriniu gyvenimu — koncertai, parodos, poetų ir rašytojų įsteigtas Kultūros klubas, subatvakariai, Dramos sambūrio vaidinimai, Lietuvių enciklopedijos leidykla, aktualios tematikos ir politikos savaitraštis „Keleivis“, „Laisvės varpo“ radijas, tautinių šokių ansambliai, sekstetas, minėjimai, sukaktys, Lituanistinė mokykla, chorai. Kai kas jau užbaigė savo gyvenimą, kai kas prarėtėjo, aprimo.

Subatvakarių atgaiva, po ilgesnės atodūsių pertraukos, š.m. spalio 30 d. Tautinės sąjungos memorialinėje buveinėje subūrė apščiui senų lankytojų, o taip pat gražų būrį jaunimo. Jaukaus susitikimo nuotaiką ženklino jaunos grafikės Danguolės Stončiūtės-Kuolienės kūryba.

Dvidešimt kataloguotų ir ne kataloguotų raizinių gal ir neatitinka mūsųose įprastiesiems standartams, kada siekiama perpildyti bet kokias patalpas, ir dar su pluoštu kūrybos ant stalų, pirkėjų pasirinkimui. Paryžiaus ar New Yorko gerųjų galerijų mastu didesnis darbų skaičius būtų jau ir perteklius. Ši paroda tad mus akivaizdžiai supažindina su grafike Kuolienės kūrybiniais pasiekimais.

Patalpos ne parodoms skirtos, — su ornamentais, architektūrinėmis puošmenomis, memorialinėm skulptūrom ir portretais, pasiejiniais išrikuotais kavos staliukais, su mums įprastais mielais, ar rečiau regėtais, veidais — privertė atokiau laikytis nuo ištatytų grafikos darbų, kada tos srities technikos dalykiškai įžvelgimui būtų pravartu ir glaudesnis sąlytis. Visa tai vis dėlto nenustelbė pagrindinio subatvakario dalyvio — tos kūrybos pranašumo.

Grafikos menas yra senas, kaip ir visa žmonija, bet gali būti ir

Danguolė Stončiūtė-Kuolienė

jaunas — jaunystės gaivinamas. Pradedant urvinio žmogaus raiziniiais, per amžius iki Renesanso, A. Duererio iliustracijų šedevrus, E. Muncho ekspresionistinį gamtos šauksmą, monochromatines K. Kolwitz litografijas, iki šių dienų grafikų technikų įvairybę ir jų išstobulėjimo. Tik tuo būdu gyvenamo laikotarpio ir aplinkos rėmuose galima įrikiuoti 20 amžiaus dailės kūrėjus.

Didmiesčių aplinkoje lieka jau tarytum bevertis mechanizuotas žmogaus gyvenimas. Socialiniame realizme kompiuteriai

suskaičiuoja kiekvieno susikrautą turta. Menininkams, tuo labiau vaizduojamosios dailės, belieka „abstraktus“ realizmas, kurio apimtis ir galimybės jau neturi ribų. Dabarties dailininkas savo pergyvenimų išraiškos formų dabar tebeieško jau abstrakcinio ekspresionizmo formose.

Ir Danguolės Kuolienės kūryba yra neatsiejama nuo aplinkos, kurioje ji yra. Baigusi mokslus Mundelein kolegijoje su bakalauru laipsniu dailėje, ji yra grynai amerikietiškos, tiksliauariant, cikagiškės dailės mokyklos atsto-

vė. Amerikoje jau taip yra, kad žymiausi kultūros ir meno centrai turi savo veidą. Chicagoje meninei pasaulėžvaigai dideli poveikį turi garsusis Meno institutas su savo tarptautinio lygio parodomis ir dailės mokykla. Tokioje aplinkoje menininkams yra keliama dideli reikalavimai.

Jeigu vertinti grafikos technikos tobulumą (kas yra būtina) ir laisves, kurias ši dailės sritis leidžia, tai galima teigti, kad D. Kuolienė jau susirado savo braižą be didelių ieškojimų. Jos grafiškas piešinys turi savo liniją, o plokštumų (ypač tapybiniuose monotipuose) išbalansavimas — jai būdingą ritmą. Praverčia ir kūrinių pavadinimai, kurie papildoma jos darbų supratimą.

Didesnio formato D. Kuolienės lino raizinius galima žymėti, kaip sumanios kompozicijos kūrinius. Dažnu atveju juose ryškėja baltos ir išraiškingos dėmės jau ne kaip fono pagrindas, ant kurio vystosi piešinys, bet apiformintos iškarpos, kurios lieka vaizdo dalimi, praturtindamos kūrinių naują dimensiją toje patioje plokštumoje. Metodas naudojamas ir skulptorių, kada iškilias formas pakeičia išskaptuoti įdubimai ir kiauymės.

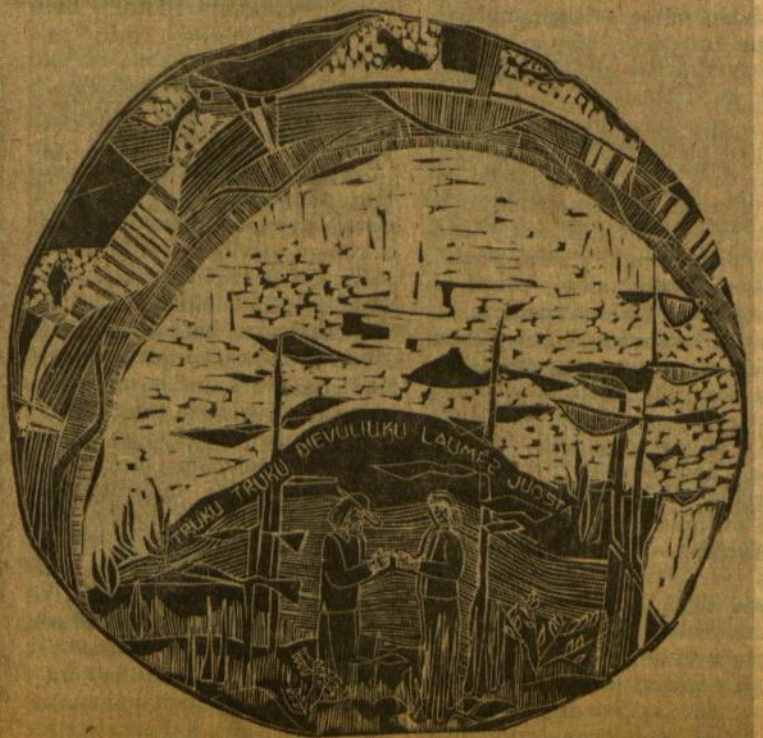
Individualūs bandymai plastigraviūroje kelių neutralių tonų darne priklausytų spalvotai grafikai, bet daugiau „tapybiniai“ lieka jos pilkų tonų ofertai. Tai būtų „Geomorfa“, labiausiai abstrakcinio ekspresionizmo sričiai atitinkanti „Gamtos vizija“, kone čiurlioniškos pasaulėjautos parafrazėje „Jūros dugne“ ir „Pilkas lietus“, kur kosminių pasaulių grumtynėms priešpastatomas prisiplojęs žemynas griauančio lietaus grėsmėje.

Pastaroji ofertų serija kartu su iliustratyvinio pobūdžio mitologinės tematikos litografijomis „Jei švietė, tai šviesk!“ ir „Piemėnų būrimas“ ryškiau už kitus darbus pabrėžia autorės etninę tapatybę.

D. Stončiūtė-Kuolienė

Jei švietė, tai šviesk!
(Lino raizinyje) 1981

D. Stončiūtė-Kuolienė

Piemėnų būrimas
(Lino raizinyje) 1981

Dailininkė Danguolė Stončiūtė-Kuolienė

ST. SANTVARAS

Meno negalim įsivaizduoti be talento. Gimeta žmogus ir iš prigimties gelmių atsineša polinkį ir Gėrį ir Grožį, atsineša savo pašaukimą ir gabumus. Nors menai nėra aukso kaštyklos (jas tik vienas kitas menų žmogus atranda), bet ir tas paslaptingas sritis pašauktųjų būriai eina be atvangos. Menai padabina, praturtina ir įprasmina žmogaus gyvenimą, juose turbūt slypi ir mūsų nepasiekiami mirazai — amžinybės pradai. Dailės meno kritikas Bartlett H. Hayes, Jr., ieškodamas atsakymo, kas yra dailės šedevras, parodų lankytojams duoda tokį patarimą: „Pažvelkit į kūrinių daugiau negu vieną ar du kartus, ir jūs pradėsit jausti jo giminingumą. Patyrimas, t.y., idėjos ir emocijos, kurias dailininkas kurdamas išgyveno, darosi dalimi jūsų patyrimų, jums atsiveria aiškesnė kūrinių mintis“.

Mes, lietuviai, savo grafikos menu galim pasidžiaugti ir pasididžiuoti. Paliekant nuosavybę lietuvių grafikos meno istorijai, kaip žinome, dar ir anoniminiai menininkai, vadinami liaudies meno meistrai, paliko mums ankstesnių amžių darbus, nestokojančius kūrybinio įkvėpimo ir savaimingumo. Į tą palikimą atsiremami, prabilo ir vėlesnio bei Nepriklausomybės laikotarpio dailininkai grafikai: M. K. Čiurlionis, Ad. Varnas, Ad. Galdikas (tapytojais, pasireiškę ir grafikos darbiais), Paulius Augius, Vyt. K. Jonynas, Viktoras Petravičius, Marcelė Katiliūtė, Vac. Ratas, Telesforas Valius ir kiti. Nūdien, pažvelgę į minėtų dailininkų darbus, galime nesvyrudami tarti: tai taip iš anų gilių tautos šaltinių gimė 20 amžiaus lietuviškoji grafikos meno mokykla. Nepaisant okupacinės priespaudos ir kūrybinio darbo sąlygų diktavimo, lietuvių grafika ir dabar nerodo nusilpimo ženklo. Okupuotoj Lietuvoj dirba gausūs būrys tikrai talentingų moterų ir vyrų, kurių darbai gan dažnai yra apdovanojami reikšmingom tarptautinėm premijom ne Sovietų Sąjungoje, o Vakarų kraštuose.

D. Stončiūtė-Kuolienė

Gamtos vizija (ofortas) 1979

proga, nuoširdžiai linkime galingo kūrybinio įkvėpimo, pačių gražiausių kūrybinių laimėjimų.

*

Žodis, tartas D. Stončiūtės-Kuolienės parodos atidaryme š.m. spalio 30 d. Bostone. Parodą surengė Kultūriniai subatvakariai, kurių pirmininkas yra inž. Ed. Cibas. Parodos atidarymą prisirinko pilna salė dailės meno mylėtojų. Keletą dailininkės darbų įsigijo Bostono lietuviai.

Vokiškai apie Lietuvos istorinę architektūrą

(Atkelta iš 3 psl.)

randame ir daugiau, o maža konkrečių pavyzdžių. Teksto spragas papildoma išsamūs parašai prie paveikslų. Lietuvos architektūrai iliustruoti parinktos šių objektų nuotraukos: Vilniuje — Gedimino piliis, Šv. Mikalojaus gotiškoji bažnyčia, Šv. Onos ir Bernardinų bažnyčios, Antokolskio skersgatvis (be senojos Domini-

konų-Stiklių vardo), Sv. Petro ir Povilo bažnyčios interjero detalė, Vilniaus baroko panorama; Kaunas reprezentuojamas senąja rotuše ir jos aikštės planu, Perkūno namais, Pažaislio bažnyčia. Dar yra Trakų pilies (rekonstruotos), Panemunės (Gelgaudiškio) pilies, Liolių medinės bažnyčios, dviejų senojos kaimo sodų ir kelių archeologinių iškasenų nuotraukos. Jų kokybė labai gera.

Pavardės rašomos su lietuviškais rašmenimis š, č: Šešelgis, Čerbulenas (tačiau e be taško). Kodėl rašoma Yurkštas, Yankevičiene? Juk vokie-

čių kalboje j tariama taip pat, kaip ir lietuviškai, pvz., die Jugend, die Jagd, Johann. Ir karalius Jogaila čia rašomas lenkiškai Jagiello, su j, o ne su Y. Lietuvos vietovardžiai rašomi lietuviškai: Bešiai, Kaunas, Utena, Vilnius, bet kažkodėl Prienai pavirto į Prensk. Susimaišoma administracijoje: Gebiet Prensk, tačiau Rayon Kelme, ir vėl Gebiet Yurbarkas. Jei Gebiet reiškia apskritį, tai tokių apskričių nėra buvę. Yra ir daugiau tarp redaktorių ir vertėjų pasimetusių detalių, kurios reikalingos ištaisymų.

D. Stončiūtė-Kuolienė

Pilkas lietus (ofortas) 1981

ROŽĖ TARP AŽUOLŲ

Š.m. lapkričio 14 d. Jaunimo centre JAV LB Vidurio vakarų apygarda iškilmingai atšventė JAV LB trisdešimtmetį. Pusę devintos val. sekmadienio rytą prasidėjęs minėjimas 2 val. pp. užsibaigė pilnu koncertu, kurį atliko Ryto Babicko vadovaujamas Clevelando Vyrų oktetas.

Šis oktetas — iš tiesų greičiau septetas, nes jame dainuoja lygiai septynetas vyrų: Mindaugas Motiejūnas ir Algis Gylys (pirmieji tenorai), Gytis Motiejūnas ir Raimondas Butkus (antrieji tenorai), Mečys Aukštuolis ir Romas Zylė (baritonai) ir Vladas Žiedonis (bosas). Menamai aštuntasis — Rytas Babickas (kaip jis pats save pavadino — „vyriausias bosas“) tik sėdėjo prie fortepijono (tiesą pasakius, sėdėjo ir skambino), kur reikia padirguodamas, bet tik protarpliais savuoju balsu įsijungdamas — taigi jis „nesiskaito“. Nepamirština sol. Irena Grigaliūnaitė, keliose dainose vyriškąjį skambesį papildydama moterišku atspalviu. Bet jei jinai būtų toji aštuntoji oktetos narė, Clevelando vyrų oktetas — nebe vyrų.

Kaip ten bebūtų, visais svarbiaisiais atžvilgiais Clevelando vienetas — tikras pinigas. Dainuoja jis tik tai, ką sugėba, ir dainuoja aiškaus bei tikro gymio muziką: harmonizuotas liaudies (ar liaudiškai skambančias kompozitorių) dainas bei lietuviškus ir tarptautinius „šlagerius“. Tai repertuaras, kuris vertintojui nesukelia jokių galvosūkių, lygiai kaip ir atlikimo priemonės — nesudėtingos, paprastos, klasiškos: vien tiksliai harmoningai išsidėstę žmogaus balsai ir fortepijonas. Taigi baikių, fanaberijų, „zababonų“ — jokių.

Ne vien chorai, bet ir šitokie mažesnės sudėties vokaliniai kolektyvai tarp mūsų turi gražias tradicijas ir gan populiarius. Va, prieš mėnesį toje patioje salėje girdėjome patį jauniausiąjį — neseniai New Yorko jaunimo įsteigtąjį „Harmoniją“. Įdomu tad jauniausiajį palyginti su (tebegyvu ir tebegyvybingu) vyriausiuoju, kokių 1959 m. įsteigęs R. Babicko vadovaujamas vienetas bene ir bus.

Skirtumas toks, kurio ir galėjome tikėtis: jauniausiųjų balsai pilni žvilgesio ir tyrumo — pajėgūs net ir subtiliausiems, tyliausiems sąskambiams suteikti kriptolines eufonijas. Vyriausiųjų, priešingai, gal labiau išgairinti vėjų, gal apinešę „amžių dulkėmis“, vietomis lyg ir girgžčiojo, o kai kur sunkiau išsitempė lig aukštumų (pvz., B. Dvariono „Žvaigždutė“). Tačiau abu kolektyvai iš karto užimono savo atsidėjimu menininko užduotį, kolektyvo muzikinio integralumui. Jaučiamos čia buvo ne tik didelės ir nuoširdžios pastangos, bet ir supratimas menininko tikslo, į kurį tos pastangos turėtų vesti.

Laimingiausiai clevelandiečiams klostosi su greitais, smagiais maršais (kaip antai V. Kuprevičiaus „Pajūriais, pamariais“ ar J. Gaizausko „Žemaitių daina“). Klausytojus gerai nutiekė ir keletas linksmo turinio dainų. Mokejo clevelandiečiai išgauti ir tėvynės ar meilės ilgesio jausmus. Tik ten, kur ypač ilgiau užtęstose natose reikėdavo sukurti subtilų tono grožį, kolektyvas gal ir nevisai pasiekdavo tobulumo. J. Tallat-Kelpšos „Daunojo lylio čiūt“ po gero *crescendo* pasigedom dar tolydesnio, į nieką ištirpstantio *morendo*. V. Gorino „Aras“ praskambėjo įspūdingai jau vien dėl savo romantiškai nostalgios melodijos (ir žodžių), tačiau būtume norėję dar aukštesnės kokybės garso ir legato produkcijos.

Didelė parama kolektyvui — sol. I. Grigaliūnaitė. Tai intensyviai išraiškos dainininkė, sugebanti iškelti puikius kantilenos lankus. Būtent tai ji pridavė populiariajai A. Raudonikio dainai „Lauksiu tavęs ateinant“ (kurį clevelandiečiai turėjo pakartoti vienu iš 4 publikos išreikalaujimų) to *legato* rišlumo, be kurio gabalas būtų praskambėjęs gal kiek per šiurkščiai.

Programoje buvo daug šiandien Lietuvoj gyvenančių kompozitorių dainų. Jei tų kompozitorių ir tų jų dainų neturėtume, tokie ansambliai kaip Clevelando oktetas atsidurtų prieš rimtą (Nukelta į 5 psl.)